

Bindokuzyüzyetmişler. Türkiye’de okuyan insan için karmaşık bir dönem. Türkiye’de yürüyen egemenlikler yoğun bir saldırı altında. Anlaşılan buralarda dünya egemenlerinin hoşuna gitmeyen birşeyler yapılıyor. Ancak dışarıdan buradaki insanı düşünmesi aracılığıyla denetlemek o kadar kolay değil. Kentlisileşmiş, yani bir formülü, bir parametreyi, bir olguyu görmesi sağlanıp, birşeyler düşündürülüp gaza getirilip kendine kazık attırılacaklara, yani bireylere seyrek rastlanmakta. Radyo ve televizyonda tekel var. Arada Avrupa’dan futbol, hafif batı müziği, yılbaşı geceleri gibi denetimli ya da onun sesi bunun sesi dalgalar “bağımsız” sızmalar olsa da, radyolar ve televizyonlar üzerinden yürütülecek bir saldırı pek olanaklı değil; hele fütursuz beyin yıkama seansları tamamen olanak dışı. Az sayıda okumuş, okuyan insan temel nesne durumunda. Bir kitap furyası. Başta dil olmak üzere, kültür hallaç pamuğu gibi atılıyor. Bu arada, neredeyse bütün sözcüklerin ikişer üçer anlamdaşı var. “Sözcük”, örneğin, “kelime” ile yarışıyor. İnsanın diğer okuduklarıyla bağlantı kurması oldukça zor. Aynı kitabın iki ayrı çevirisi iki ayrı dilde kitap gibi. Kimi “biyolojik” yazıyor, kimi “dirimbilimsel”. Kimi “müsavi” diyor, kimi “eşit”. Bu koşullar kendi alışkanlıklarını geliştiriyor. Örneğin, “anapara”, “anamal”, “sermaye”, “kapital”den herbirinin kullanıldığı kitaplar var. Bunlardan biri seçilebilir, -diyelim ki, “sermaye”- ve “anapara”, “anamal”, “kapital” her geçtiği yerde “sermaye” olarak okunabilir. Şahsen ben okurken yapılan bu tür düzeltmelere o kadar alışmışım ki sesli okurken, örneğin kitapta “anamalın” yazıyor, sesli okurken bile alışkanlıkla “sermayenin” okuyorum.

artılıp ölçülemezdi

ürkütür, tanınmaz

ağırlığınca salt verirdi el-

e!

Bu eski alışkanlığın, yeni yeni kapılar açtığı da oldu. Örneğin, “dır/dir” ya da “vardır” yerine “olduğu düşünülür” koymak gibi. Ya da ipliği pazara çıkmış kavramları bir daha ortaya sürmek için yapılanlara karşı da yararlı olduğu oluyor. Örneğin, “burjuva” çok tartışılıp, ne

olduğu ortaya çıktıktan sonra “burjuva”lığı savunmak için yeni bir sözcük kullanılabilir. “Burjuva” aynı zamanda “sivil” olarak çevrilmektedir. Avrupa dillerinde “sivil” ve “burjuva” hemen hemen özdeştir. Dolayısıyla, “burjuva toplum” “sivil toplum”dur. Aynı şeyi kötü bulan metinlerde “burjuva” olarak çevrilen iyi bulan metinlerde “sivil” olarak çevrilir. Bunlar basit ayak oyunlarıdır. Bir süre sonra çözümlenir. Daha karmaşık olanlara bir örnek “evrensel” olabilir: Eski alışkanlığı sürdürüp, “evrensel”in her geçtiği yere “burjuva” koyabiliriz. Örneğin, “bu evrensel bir güzellik” yerine içerikten birşey yitirilmeden “bu burjuva bir güzellik” olarak, ya da “evrensel değerler” yerine “burjuva değerler”, ya da “evrensel haklar” yerine “burjuva haklar” kullanılabilir. Tabi ki, Türkçede birkaç on yıldır oynanan ayak oyununa uyup, olumlamak üzere “sivil bir güzellik”, “sivil değerler”, “sivil haklar” diye de düşünülebilir. Üstelik bir zamanlar kentlerdekileri beğenmez “yatuk” derlermiş.

uykularca kurguya yer

somurtgan somut

yok

yol ver

Sanat herşeyden önce evrensel birşeydir.

YATUK

Yalansız olmaksaydı

Kimseye saygıdeğer olmadı.

Yine de nice ömür saklı kalmış bacakların çalı gibiliğinde

Öğrenirken yaşamın en güzel soluğunu özgül çömez,

Sorulması gereken bir soru kalır giderayak

Gizil artık-düşüne kişioğlunun sultanlığından:

Ya büyükler?

Derindir geçmişler güneşsiz günde

Ağacın gölgesi uzanırsızdır...

Basma derili insanlar uruğundan düşük

Avarız kesilen karınca cesetlerinden bir de,

Suları özleme çekilmiş derelerinden bir sesin

Yükselir yine de, yine de, yine de o artık:

Bir buruşmuş övünç kalır

Peştemallik denilip soyulan gözlerde

Ve umutlarımıza değip geçen saygıdeğer

Tüm utancıyla çıkar ortaya.

Mutlaka, çünkü karşı konulmazın bakışıdır

Üste gelen.

Saat kentte, burjuva toplumunda gereklidir. İnsanî etkinliğin sermaye süreci haline getirilmesine yarar. Saatçi sivildir; ustadır, üstaddir. Ancak, gün gelir, başka bir teknik kullanılmaya başlar. Diyelim ki, dijital saatler çıkar. Bildik biçimiyle saatçilik fuzulîleşir, boşunalaşır. Ancak saatçi hala sivildir, hala ustadır, hala üstaddir. Yaptığı değerli olmalıdır. Ancak nasıl bir değer? En azından alışılmışlık vardır. Buradan bir bedi çıkarılabilir. Fuzulîleşmiş teknik sanat oluverir. Sanat boşunalaşmış tekniğin ayak sürümesidir.

Şiirde üç kişimiz vardır:

Biri ölü,

Biri canlı ve can

Sanat fuzulîleşmiş tekniğin evrensel ayak sürümesidir.

*bir gün duyuru
elinde davulu olmayan çığirtgan ve o
suskun, küskün geldiklerinde
deyip
üzünçsüz, utançsız sürüp atını uzağa
bakmaksizin ardına
koşacak
amanin*

Peki ya şiir? Şiir neyin tekniğidir? Hıfzetme. Nedense, “saving” “tasarruf” olarak girmiştir Türkçeye de hıfzetme olarak girmemiştir. Hıfzetme de saat gibi burjuva toplumunda gereklidir ve şiir saatten çok önceleri, daha iyileri yerini aldığından fuzulîleşmiş evrensel hıfzetme tekniğidir.

*her şiirin
bir de bir
gizli adı vardır
yazılmamıştır
sonraki dizede
en son dizeden*

İstanbul, 1983,1984,2003